

CZU: 341.231.14:502.131.1(478)

<https://doi.org/10.59295/rpijn2025.75>

INTEGRAREA ASPECTELOR CE VIZEAZĂ DIZABILITATEA ÎN CADRUL NAȚIONAL DE MONITORIZARE A IMPLEMENTĂRII AGENDEI DE DEZVOLTARE DURABILĂ 2030

CHISARI-RURAK Aliona,

Universitatea de Stat din Moldova,

doctor în drept, conferențiar universitar,

Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-0764-6843

SUMMARY

The effective realization of the rights of persons with disabilities takes place thanks to the provisions of the normative acts in force, including public policy documents. The implementation of the provisions of the 2030 Sustainable Development Agenda became possible through the National Implementation Monitoring Framework. At the same time, several changes are needed within this act, in order to effectively integrate aspects related to disability. It is important that the provisions of the SDGs, implemented in the Republic of Moldova through national public policy documents, reach the established targets, so that the beneficial owner of these regulations is the common man. The multiple legal provisions that are considered to be very good, in some situations, are not effective only because of the lack of implementation mechanisms.

Keywords: agenda, national framework, disability, sustainable development objective.

În vederea asigurării faptului că toți oamenii se bucură de pace și prosperitate, statele membre ONU adoptă în 2015 Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 care conține 17 obiective [1].

De la momentul adoptării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, structurile competente ale Republicii Moldova au întreprins multiple acțiuni de implementare a prevederilor acestui document. În 2016, Guvernul creează Consiliul Național pentru Coordonarea Dezvoltării Durabile [2], care a avut competențe în coordonarea procesului de naționalizare a ODD-urilor. Astfel că, obiectivele care se conțin în Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, urmau să fie supuse unui proces de adaptare la realitățile și necesitățile Republicii Moldova. O altă structură competentă a fost Comitetul de coordonare pentru procesul de elaborare a Raportului de evaluare voluntară națională pentru implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 [3]. Acest Comitet a avut drept scop coordonarea procesului de conceptualizare, elaborare și consultare a raportului de evaluare voluntară națională.

De asemenea, după cum am evidențiat mai sus, având în vedere aspectele specifice de dezvoltare a Republicii Moldova, Guvernul a întreprins multiple acțiuni de naționalizare a ODD-urilor, identificându-se relevanța acestora și analiza nivelului de corelare între Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 și prioritățile naționale de politici. În acest context, a avut loc adaptarea obiectivelor și Țintelor din Agenda 2030.

Având în vedere că, implementarea prevederilor Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, rămâne o prioritate pentru Republica Moldova, în ultima perioadă au fost elaborate multiple documente de politici publice menite să faciliteze realizarea ODD-urilor. Dacă abordăm segmentul „dizabilitate”, printre documentele cele mai importante se evidențiază: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 315 din 17.11.2022 [4]; Programul de Activitate a Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16.02.2023 [5]; Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164 din 06.03.2024 [6]; Programul național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 785 din 16.11.2022 [7]; Strategia națională de sănătate ”Sănătatea 2030” aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 387 din 14.06.2023 [8]; Programul de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și al infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2022-2025 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 134 din 02.03.2022 [9].; Programului național de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 107 din 23.02.2022 [10]; Strategia de dezvoltare „Educația 2030” și Programul de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 114 din 07.03.2023 [11]; Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 950 din 06.12.2023 [12]; Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 347 din 01.06.2022 [13].

În vederea identificării nivelului de reflectare a aspectelor ce vizează dizabilitatea, în Cadrul național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 [14], au fost supuse analizei Țintele naționale ale ODD-urilor, indicatorii de monitorizare, dar și în mod special, reglementările ce vizează nivelul de dezagregare a datelor. În acest context, în cadrul Obiectivului 1: „Eradicarea

sărăciei în toate formele sale și în orice context”, considerăm oportun dezagregarea informației ce vizează ponderea populației aflate sub pragul internațional al sărăciei de 2,15 dolari SUA / zi și ponderea populației aflate sub pragul internațional al sărăciei de 4,3 dolari SUA / zi, nu doar pe medii de reședință, sexe, grupe de vârstă, statut ocupațional, dar și pe criteriu de dizabilitate. Ținta 1.3 de la acest obiectiv: „Implementarea unui sistem de protecție socială adecvat la nivel național pentru o acoperire substanțială a celor mai săraci și vulnerabili până în 2030”, vizează și ea persoanele cu dizabilități, astfel că la indicatorul 1.3.1.d este indicată proporția persoanelor cu dizabilități care beneficiază de prestații sociale în special, pensii și alocații sociale de stat. Ținta 1.5 vizează crearea până în anul 2030 a rezilienței celor săraci și aflați în situații vulnerabile și reducerea expunerii și vulnerabilității acestora la evenimente extreme legate de climă, inclusiv secetă și inundații. Considerăm oportun ca la nivelul de dezagregare a datelor, la indicatorii 1.5.1.a, 1.5.1.b, 1.5.1.c informația să fie oferită nu doar total pe țară, clase de situații excepționale, sex, grupe de vârstă, dar și pe criteriu de dizabilitate. Considerăm oportun ca acest aspect să fie relatat în vederea identificării nivelului de incluziune a persoanelor cu dizabilități în societate și posibilitatea acestora de a face față diferitelor situații de risc social. Având în vedere că o multitudine de persoane cu dizabilități au fost instituționalizate, este important ca la etapa actuală să înțelegem dacă acestea pot de sine stătător să facă față unor situații excepționale. Cunoaștem că au fost create multiple servicii sociale comunitare, destinate persoanelor cu dizabilități, acestora oferindu-li-se posibilitatea de a locui în comunitate. În acest context, este important ca acestea să poată face față unor situații de criză.

La ținta 1.b, care este ultima din cadrul obiectivului 1 și vizează asigurarea unui cadru național de politici adecvat, bazat pe strategii sensibile la dimensiunea de sărăcie și gen, ce ar susține investițiile în eradicarea sărăciei, considerăm oportun introducerea unei modificări prin evidențierea și a criteriului de dizabilitate. Cunoaștem că la etapa actuală, o mare parte dintre persoanele cu dizabilități din Republica Moldova sunt persoane sărace, având în vedere mărimea redusă a prestațiilor de asigurare socială sau de asistență socială de care acestea beneficiază. În acest sens, de cele mai multe ori, pensiile de dizabilitate, alocațiile sociale de stat, alte prestații bănești destinate persoanelor cu dizabilități nu asigură acestora un nivel de trai decent. De aceea, considerăm oportun de a asigura un cadru național de

politici adecvat, bazat pe strategii sensibile la dimensiunea de dizabilitate. Cunoaștem și am evidențiat mai sus, că la etapa actuală, Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova este în proces de definitivare a proiectului Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități, dar este oportun ca astfel de documente să fie aprobate la timp și realizate eficient prin implementarea prevederilor acestora la nivel local, astfel ca beneficiarul efectiv al acestor reglementări să fie persoana cu dizabilități.

Analizând obiectivul 2 - „Eradicarea foamei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile”, identificăm ținta 2.2, care prevede până în 2030 eradicarea tuturor formelor de malnutriție și abordarea necesităților nutriționale ale adolescenților, femeilor însărcinate și celor care alăptează, precum și ale persoanelor în vârstă. Considerăm oportun ca la această țintă să fie indicate și persoanele cu dizabilități, deoarece acestea, de cele mai multe ori de asemenea, necesită o abordare separată a necesităților nutriționale. De asemenea, la dezagregarea datelor care se referă la această țintă, considerăm oportun de a identifica și persoanele cu dizabilități. Obiectivul 3 din cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 prevede asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă. Este important că la ținta 3.7 din cadrul acestui obiectiv, care prevede până în 2030, asigurarea accesului universal la serviciile de sănătate sexuală și reproductivă, inclusiv pentru planificarea familiei, informare și educație, la dezagregarea datelor este indicat și criteriul de dizabilitate. Astfel, dacă indicatorul ne vorbește despre ponderea femeilor de vârstă fertilă între 15 și 49 de ani, aceste date vor fi prezentate dezagregat și pe criteriu de dizabilitate.

Analizând ODD 4, intitulat: „Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți”, identificăm ținta 4.4 care, prevede până în 2030 creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți cu competențe relevante pe piața muncii. Cu referire la dezagregarea datelor, este prevăzut că acestea vor fi indicate total pe țară, medii de reședință, sexe, grupe de vârstă și statut socioeconomic. Considerăm oportun de a evidenția aici și criteriul de dizabilitate, având în vedere că la etapa actuală se întreprind multiple acțiuni în vederea incluziunii în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități. În cadrul țintei 4.5, persoanele cu dizabilități se regăsesc și este prevăzut că până în 2030, urmează să se asigure accesul egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a

persoanelor vulnerabile, inclusiv a persoanelor cu dizabilități. Dar la această țintă, analizând dezagregarea datelor, propunem introducerea și criteriului de dizabilitate.

În vederea realizării ODD-ului 5: „Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor”, este prevăzut la ținta 5.2 prevenirea și eliminarea violenței împotriva fetelor și femeilor, inclusiv traficul acestora. Este important că dezagregarea datelor pe această țintă se face inclusiv pe criteriu de dizabilitate, pentru că asigurarea unui mediu de trai non-violent pentru femei este prioritară.

În vederea recunoașterii și aprecierii îngrijirii și lucrului casnic neplătit prin furnizarea de servicii publice, infrastructurii și politicilor de protecție socială este prevăzută ținta 5.4. Este important că, în calitate de indicator la această țintă, identificăm ponderea asistenților personali femei, care îngrijesc de persoane cu dizabilități severe.

În cadrul OOD 8, intitulat „Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, precum și a ocupării și a unei munci decente pentru toți”, identificăm ținta 8.5 care prevede până în 2030 atingerea unui nivel al ocupării similar cu media țărilor din Europa Centrală și de Est și stimularea ocupării productive și a muncii decente pentru toate femeile și bărbații, inclusiv pentru tineri și persoanele cu dizabilități, precum și remunerare egală pentru muncă de valoare egală. Este important că la această țintă dezagregarea datelor se face pe ocupații, pe grupe de vârstă, regiuni de dezvoltare și inclusiv persoane cu dizabilități.

De o importanță deosebită este și ODD 10 care la ținta 10.2 prevede până în 2030 abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor indiferent de vârstă, sex, dizabilitate, rasă, etnie, origine, religie sau statut economic sau de altă natură. Datele la această țintă sunt dezagregate pe sexe, grupe de vârstă și persoane cu sau fără dizabilitate, iar în calitate de indicator apare rata sărăciei relative.

Aspectele ce vizează dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane, pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile sunt prevăzute în ODD 11. Este de menționat faptul că chiar în ținta 1 din cadrul acestui obiectiv este indicat că până în 2030, urmează să fie asigurat accesul tuturor persoanelor social vulnerabile și a familiilor tinere la locuințe și servicii de bază adecvate, sigure și la prețuri accesibile. Este important că la rubrica „dezagregarea datelor” este indicat că aceste informații vor fi prezentate pe sexe, medii de reședință, grupe de vârstă, quintile, pe cheltuielile

de consum, persoane cu sau fără dizabilitate. În calitate de indicator este prevăzut ponderea populației cu cheltuieli lunare pentru întreținerea locuinței care depășesc 30% din veniturile disponibile lunare ale gospodăriei. Considerăm acest indicator important, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități, având în vedere că această categorie a populației, în mare parte în Republica Moldova, face parte din cadrul persoanelor social-vulnerabile, care cheltuiesc lunar pentru întreținerea locuinței mai mult de 30 % din veniturile disponibile ale gospodăriei. Un alt indicator de la ODD 11 vizează ponderea persoanelor care trăiesc în locuințe a căror suprafață este sub norma de 9 metri pătrați pentru fiecare persoană și a persoanelor de sexe diferite cu vârsta de peste 9 ani, care locuiesc în aceeași cameră, cu excepția soților. Este important că această informație urmează a fi dezagregată și pe criteriul de dizabilitate. A doua țintă din cadrul ODD 11 vizează asigurarea, până în 2030, a accesului la sisteme de transport sigure, echitabile, accesibile și durabile pentru toți, îmbunătățirea siguranței rutiere, în special prin extinderea rețelelor de transport public. Evident că această țintă vizează și persoanele cu dizabilități, datele urmând a fi dezagregate pe sexe, medii de reședință, grupe de vârstă, persoane cu sau fără dizabilitate. În calitate de indicator este prevăzută proporția populației care are acces convenabil la transportul public. Menționăm faptul că la etapa actuală se întreprind multiple măsuri în vederea asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport public. Atât în municipiul Chișinău, cât și în municipiul Bălți există troleibuze adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități, dar și altor categorii de persoane cu cerințe speciale. De o importanță deosebită este ținta 11.7, care prevede că până în 2030 urmează să fie asigurat accesul universal la spații verzi și publice sigure, incluzive și accesibile, în special pentru femeii și copiii, persoane în etate și persoane cu dizabilități. Aceste informații urmează a fi dezagregate atunci când ne referim la indicatorul „Ponderea victimelor abuzului fizic sau sexual în ultimele 12 luni” și pe criteriu de dizabilitate.

Un alt aspect care vizează realizarea drepturilor de către persoanele cu dizabilități presupune protecția acestora împotriva multiplelor forme de violență. În cadrul Agendei de Dezvoltare durabilă 2030 aceste aspecte sunt reglementate în cadrul ODD 16 intitulat „Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”. Ținta 16.1 este intitulată „Reducerea

continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și a violenței sexuale”, iar în calitate de indicator identificăm numărul și proporția populației supuse violenței fizice și sexuale în ultimele 12 luni. Este important că aceste date vor fi dezagregate inclusiv pe criteriu de dizabilitate. Considerăm oportună această dezagregare a datelor pe motiv că persoanele cu dizabilități deseori sunt supuse multiplelor forme de violență. O altă țintă în cadrul acestui obiectiv vizează stoparea abuzului, neglijării, exploatării, traficului și a tuturor formelor de violență și torturii copilului, iar în calitate de indicator se evidențiază și numărul de copii victime ale violenței și neglijării. La sfârșitul anului, aceste date urmează a fi prezentate de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, iar dezagregarea se face iarăși pe medii de reședință, sexe, grupe de vârstă și inclusiv dizabilitate. La rândul ei, ținta 16.3 vizează promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, toți bărbații și copiii. Considerăm oportun de a realiza aici o modificare, indicând și persoanele cu dizabilități. Totodată, dacă e să ne uităm la dezagregarea datelor, la indicatorul ce vizează numărul de persoane care au beneficiat de asistență juridică garantată de stat, datele sunt dezagregate pe etnie, pe sexe, grupe de vârstă, dizabilitate, cetățenie, statut de beneficiar, cetățean străin, organul solicitant, baza legală, tipul asistenței. Un alt indicator important prevede ponderea recomandărilor Avocatului Poporului, inclusiv Avocatul Poporului pentru drepturile copilului și Consiliului pentru egalitate, implementate de către autoritățile și instituțiile sesizate, care rezultă din acțiunile procesuale. Aceste date iarăși urmează a fi dezagregate și pe criteriu de dizabilitate. Ținta 16.6 din cadrul acestui obiectiv, prevede dezvoltarea eficienței, responsabilității și transparenței instituțiilor la toate nivelurile. În calitate de indicatori evidențiem și ponderea populației satisfăcute de calitatea serviciilor publice accesate, în special servicii de sănătate, educație, documentarea populației și, ceea ce este important, că aceste date sunt dezagregate și pe criteriu de dizabilitate. Exact aceeași dezagregare are loc și la următoarea țintă, care prevede ponderea populației care a accesat serviciile publice în format electronic, din totalul beneficiarilor de servicii publice. Considerăm acești indicatori foarte importanți, având în vedere imposibilitatea persoanelor cu dizabilități, în special a celor cu dizabilități locomotorii, de a se deplasa la sediul instituțiilor publice sau imposibilitatea de a accede în cadrul sediilor acestor instituții, având în vedere lipsa adaptării rezonabile a clădirilor. Importantă

este și ținta 16.7 „Asigurarea procesului decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile”, deoarece în calitate de indicatori apar raportul dintre proporția pozițiilor ocupate în Parlament de către persoanele din anumite grupuri ale populației și proporția grupului respectiv în totalul populației. E evident că aceste date sunt dezagregate și pe criteriu de dizabilitate.

În concluzie, evidențiem că identificarea segmentului „*dizabilitate*” atât în cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, cât și în cadrul documentelor de politici publice naționale, precum și realizarea eficientă a drepturilor persoanelor cu dizabilități, devine posibilă prin implementarea prevederilor normative în vigoare.

Reiterăm că este important ca prevederile ODD-urilor, implementate în Republica Moldova prin intermediul documentelor de politici publice naționale, să atingă țintele stabilite, astfel ca beneficiarul efectiv al acestor reglementări să fie omul de rând. Multiplele prevederi legale care sunt apreciate a fi foarte bune, nu sunt eficiente doar din cauza lipsei mecanismelor de implementare.

O problemă o constituie și incapacitatea autorităților publice de a raporta asupra anumitor indicatori, dar și lipsa unei cooperări eficiente între organele administrației publice centrale și locale. La nivel local ne confruntăm de multe ori cu lipsa datelor statistice atât generale cât și dezagregate în baza anumitor criterii.

Acestea sunt doar câteva exemple care demonstrează că realizarea eficientă a prevederilor documentelor de politici publice depinde atât de factorul uman, cât și de o bună colaborare a structurilor administrației publice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Nr. 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Disponibil: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/291/89/pdf/n1529189.pdf?token=lcfcpcLLqx5t7Kgv72>. Accesat: 14.09.2024.

2. Dispoziția Guvernului nr. 181 din 21.12.2023 cu privire la Consiliul pentru coordonarea dezvoltării durabile. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-4/4 din 05.08.2024.

3. Ordinul Cancelariei de Stat a Republicii Moldova nr. 4-A din 14.01.2020 cu privire la instituirea comitetului de coordonare pentru procesul de elaborare a Raportului de evaluare voluntară națională pentru implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/ordin_cs_4-a.pdf. Accesat: 23.06.2024.

4. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 315 din 17.11.2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 409-410, 2022.

5. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 28 din 16-02-2023 cu privire la aprobarea Programului de Activitate a Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 49-52, 2023.

6. Hotărârea Guvernului nr. 164 din 06.03.2024 privind aprobarea Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027.

7. Hotărârea Guvernului nr. 785 din 16-11-2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 411-412 din 2022.

8. Hotărârea Guvernului nr. 387 din 14.06.2023 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de sănătate "Sănătatea 2030". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 302-305 din 11.08.2023.

9. Hotărârea Guvernului nr. 134 din 02.03.2022 cu privire la Programul național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2022-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 80-87 din 25.03.2024.

10. Hotărârea Guvernului nr. 107 din 23.02.2022 privind aprobarea Programului național de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 61-67 din 04.03.2022.

11. Hotărârea Guvernului nr. 114 din 07.03.2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.134-137 din 20.04.2023.

12. Hotărârea Guvernului nr. 950 din 06.12.2023 cu privire la aprobarea Programului de Dezvoltare a Educației Incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 519-522 din 30.12.2023.

13. Hotărârea Guvernului nr. 347 din 01.06.2022 cu privire la aprobarea Programului Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 194-200 din 01.07.2022.

14. Hotărârea Guvernului nr. 953 din 28.12.2022 cu privire la aprobarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 42-44 din 14.02.2022.1 din

21.12.2023 cu privire la Consiliul pentru coordonarea dezvoltării durabile. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-4/4 din 05.08.2024.

15. Ordinul Cancelariei de Stat a Republicii Moldova nr. 4-A din 14.01.2020 cu privire la instituirea comitetului de coordonare pentru procesul de elaborare a Raportului de evaluare voluntară națională pentru implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/ordin_cs_4-a.pdf. Accesat: 23.06.2024.

16. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 315 din 17.11.2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 409-410, 2022.

17. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 28 din 16-02-2023 cu privire la aprobarea Programului de Activitate a Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 49-52, 2023.

18. Hotărârea Guvernului nr. 164 din 06.03.2024 privind aprobarea Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027.

19. Hotărârea Guvernului nr. 785 din 16-11-2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 411-412 din 2022.

20. Hotărârea Guvernului nr. 387 din 14.06.2023 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de sănătate "Sănătatea 2030". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 302-305 din 11.08.2023.

21. Hotărârea Guvernului nr. 134 din 02.03.2022 cu privire la Programul național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2022-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 80-87 din 25.03.2024.

22. Hotărârea Guvernului nr. 107 din 23.02.2022 privind aprobarea Programului național de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 61-67 din 04.03.2022.

23. Hotărârea Guvernului nr. 114 din 07.03.2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.134-137 din 20.04.2023.

24. Hotărârea Guvernului nr. 950 din 06.12.2023 cu privire la aprobarea Programului de Dezvoltare a Educației Incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 519-522 din 30.12.2023.

25. Hotărârea Guvernului nr. 347 din 01.06.2022 cu privire la aprobarea Programului Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 194-200 din 01.07.2022.

26. Hotărârea Guvernului nr. 953 din 28.12.2022 cu privire la aprobarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 42-44 din 14.02.2022.